

MAŁGORZATA TOEPLITZ-WINIEWSKA

Uniwersytet Warszawski

Wydział Psychologii

Polskie Towarzystwo Psychologiczne

CZY MOŻLIWE JEST DOSKONALENIE W DIAGNOSTYCE PSYCHOLOGICZNEJ BEZ OKREŚLONEGO KONTEKSTU PRAKTYKI PSYCHOLOGICZNEJ?

Polemika z autorami tekstu o potrzebie systemowego rozwiązania kwestii ustawicznego kształcenia w obszarze diagnozy koncentruje się na problemach związanych z doskonaleniem w określonym obszarze praktyki psychologicznej. Autorzy sformułowali szereg pytań, na które nie sposób odpowiedzieć w krótkim tekście polemicznym. Skoncentrowano się więc na elementach niezbędnych w każdym szkoleniu oraz na kilku uwagach dotyczących procesu certyfikacji kompetencji diagnostycznych.

Słowa kluczowe: praktyka psychologiczna, kompetencje diagnostyczne, certyfikowanie.

WPROWADZENIE

Trudno nie zgodzić się z tezą autorów artykułu „O systemie kształcenia ustawicznego psychologów diagnostów w Polsce” (Filipiak, Tarnowska, Zalewski i Paluchowski, 2015), że istnieje pilna potrzeba stałego podyplomowego doskonalenia psychologów w różnorodnych aspektach diagnostyki psychologicznej. Niewątpliwie potrzebne są szkolenia wykraczające poza stosowanie pojedynczych technik diagnostycznych a koncentrujące się na złożonych procesach

Adres do korespondencji: MAŁGORZATA TOEPLITZ-WINIEWSKA – Wydział Psychologii, Uniwersytet Warszawski, ul. Stawki 5/7, 00-183 Warszawa; e-mail: mtw@psych.uw.edu.pl

diagnozowania. Nie sposób jednak rozważać całego systemu takiego doskonalenia bez przyjęcia podstawowych założeń.

Ogólne standardy diagnostyki psychologicznej są i powinny być przekazywane i ćwiczone w ramach podstawowego wykształcenia psychologa, a więc w trakcie jednolitych, pięcioletnich studiów magisterskich. W czasie studiów powinno się też ćwiczyć, jak wykorzystywać współczesną wiedzę psychologiczną do przedmiotu konkretnej diagnozy.

Ustawiczne doskonalenie poddyplomowe musi jednak odwoływać się do konkretnego obszaru praktyki psychologicznej. Diagnoza psychologiczna, zgodnie z propozycją Katarzyny Stemplewskiej-Żakowicz (2009), to przede wszystkim określenie celu diagnozy, postawienie hipotez diagnostycznych, wreszcie dobór narzędzi, a następnie interpretacja i integracja uzyskanych danych. Należy przy tym wyraźnie zaznaczyć, że nie resort, w którym psycholog pracuje, ale zakres diagnozy, a więc problemy, które pomaga ona rozwiązywać, i cel, któremu służy, są tu kluczowe. Trudno zaakceptować więc zarzut Autorów, że opinie diagnostyczne sporządzane w konkretnym resorcie nie są akceptowane w innym. To cel diagnozy wyznacza, czy może i powinna być ona uznawana w innych warunkach i dla innego celu. Nie sposób wyobrazić sobie, żeby diagnoza psychologiczna predyspozycji do kierowania pojazdem (diagnoza kierowcy) mogła być przyjęta przez sąd w jego sprawie rozwodowej. Uznawana i przydatna natomiast jest diagnoza poziomu intelektualnego, wykonana w poradni psychologiczno-pedagogicznej, przy ocenie procesu demoralizacji nieletniego przez biegłego psychologa na zlecenie sądu. Dostrzegając problem wielokrotnego, często zbędnego diagnozowania konkretnej osoby w różnych miejscach, warto może podjąć próbę określenia i uporządkowania, a także prawnego unormowania możliwości korzystania przy kolejnym badaniu z diagnoz psychologicznych wykonanych uprzednio. Jest to także problem trudności komunikacyjnych psychologów z różnych obszarów praktyki psychologicznej.

Jak szkolić w diagnostyce psychologicznej?

Można przyjąć, że szkolenie w diagnozie powinno zawierać trzy elementy: 1) wiedzę psychologiczną i psychometryczną, (2) rozwijanie umiejętności formułowania pytań, stawiania hipotez, doboru narzędzi, integrowania danych i wreszcie (3) wskazywanie podstawowych zasad etycznych prowadzenia badania diagnostycznego. Stopień rozbudowania każdej z tych części zależy oczywiście od ukierunkowania szkolenia – czy doskonalimy stosowanie konkretnego narzędzia diagnostycznego (testu), czy też koncentrujemy się na diagnozie, np.

problemów szkolnych dziecka. Doskonalenie zawodowe musi dotyczyć konkretnych problemów praktyki psychologicznej, gdyż tylko takie zachęca praktyków do aktywnego uczestnictwa, a także dalszego samokształcenia w diagnozowaniu.

Jakie praktyczne problemy diagnostyczne wymagają doskonalenia?

Analizując problemy, na które natrafia psycholog diagnosta w praktyce, można wskazać trzy podstawowe umiejętności wymagające stałego doskonalenia i ćwiczenia w aktywnych warsztatowych formach uzupełniających każde szkolenie w diagnozie.

1. Umiejętność nawiązywania kontaktu z różnymi diagnozowanymi klientami (dzieci, młodzież, osoby starsze, dorośli kierowani na diagnozę, osoby niepełnosprawne intelektualnie itp.), przedstawiania im celu diagnozy, by uzyskać zgodę na działania psychologa i zmotywować do współpracy.

2. Udzielanie informacji zwrotnych na podstawie zintegrowanych danych diagnostycznych.

3. Opracowanie diagnozy w formie pisemnej opinii użytecznej dla klienta i dla zleceniodawcy.

Ważnym elementem doskonalenia w diagnostyce powinny także być grupy dyskusyjne w ramach konkretnej praktyki psychologicznej, koncentrujące się nad problemami realizacji podstawowych zasad etycznych diagnozy (podmiotowość, autonomia, godność, poufność klienta) w konkretnych przypadkach praktycznych. Grupa taka mogłaby także spełniać rolę superwizyjną dla omawiania konkretnych diagnozowanych przypadków, trudności oraz dylematów wynikających z uwarunkowań także instytucjonalnych.

Certyfikowanie kompetencji

Efektom doskonalenia zawodowego w diagnostyce psychologicznej mogłoby być, zdaniem Autorów, certyfikowanie określonych kompetencji uzyskanych w szkoleniu. Tworzenie systemu certyfikowania kompetencji diagnostycznych w oderwaniu od zastosowań diagnozy w konkretnym dziale praktyki profesjonalnej jest niewykonalne, a wydaje się także zbędne. Warto więc zacząć od odpowiedzi na pytanie, jakie kompetencje musi mieć dobry diagnosta w określonym obszarze praktyki psychologicznej. Polskie Towarzystwo Psychologiczne ma wieloletnie doświadczenie w certyfikowaniu i rekomendowaniu różnorodnych umiejętności, w tym także tylko diagnostycznych, np. biegłych sądowych czy konsultantów psychologii klinicznej dziecka (zob. www.ptp.org.pl).

W przypadku biegłych sądowych rekomendacja dotyczy wybranych, specyficznych umiejętności (np. diagnostyka problemów rodzinnych i opiekuńczych czy diagnoza dorosłych przestępców). Każdy z tych obszarów wymaga pogłębionego innego obszaru wiedzy psychologicznej i odmiennych umiejętności diagnostycznych.

System certyfikowania, aby był obiektywny, musi być prowadzony przez komisję ekspercką niezależnie od konkretnego, nawet wieloletniego doskonalenia zawodowego. Potwierdzenie kompetencji jest możliwe po szeregu różnorodnych szkoleń i weryfikacji faktycznych umiejętności. Utworzenie podstawowych warunków, które musi spełnić osoba certyfikowana, jest poważnym wyzwaniem dla środowiska i wymaga dyskusji specjalistów w danym obszarze, a następnie porozumienia co do podstawowych wymagań.

Problemem do rozważenia i szczegółowego opracowania jest sposób potwierdzenia w certyfikacie kompetencji diagnostycznych ogólnych oraz szczegółowych w danym obszarze tak, by umożliwić psychologowi uznawanie ich przez różnych pracodawców.

Rozważania dotyczące możliwości prawnego umocowania takich certyfikatów to temat na odrębne opracowanie.

LITERATURA CYTOWANA

- Certyfikaty i Rekomendacje PTP. Zaczepnięte 30 września 2014. Strona internetowa: <http://www.ptp.org.pl/modules.php?name=News&file=article&sid=62>
- Filipiak, M., Tarnowska, M., Zalewski, B., & Paluchowski, W. J. (2015). O systemie kształcenia ustawicznego psychologów diagnostów w Polsce. *Roczniki Psychologiczne*, 18(2), 157-169.
- Stemplewska-Żakowicz, K. (2009) *Diagnoza psychologiczna. Diagnozowanie jako kompetencja profesjonalna*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.